

L'extrema dreta: la presèn

Xavier Casals

"Durant la pre-campanya electoral hom ha polemitzat sobre la representació que l'extrema dreta pot trobar en el PP, avui que, a Espanya, no hi ha cap formació neofeixista amb representació política. Quines en són les causes? Què diferencia l'ultradreta actual de la de la transició?"

"El balcón [de la Plaza de Oriente] está huérfano, y las voces siguen alzadas, aunque el voto y la voluntad del llamado franquismo sociológico hayan sido secuestrados por el error, por el dinero y por la manipulación sagaz de los profesionales de la política. Ya solo falta que sean los nuevos opositores oficiales los que brinden el homenaje popular a Francisco Franco, una vez consumada su intención de llevar a los franquistas a los rediles del régimen político que más combatió el Generalísimo durante toda su vida, en la guerra y en la paz". Aquest era l'editorial de la revista *Fuerza Nueva* del 20 de novembre de 1982. A les eleccions generals de l'octubre anterior, el partit homònim (FN), dirigit per Blas Pinar, havia vist com se li volatilitzava l'electorat en benefici de Manuel Fraga, que assajava de construir una gran formació de dreta amb Aliança Popular (AP). D'aleshores ençà, la dreta de matriu "fraguista" —com reconeixia amargament la publicació ultradretana— ha anat satel·litzant els vots del franquisme residual. D'aquesta manera, AP de primer i el PP després han sostingut una frontera difusa entre la seva ala més dretana i l'extrema dreta. En aquest sentit, les declaracions recents d'alguns dirigents polítics manifestant que en el PP convergeix un electorat que va des de la dreta a l'extrema dreta no aporten cap informació nova. Així ho recordava Fraga mateix no fa pas gaire, quan deia que un dels mèrits del PP ha estat d'evitar la constitució a Espanya d'una força d'ultradreta significativa.

La desaparició dels hereus del 20-N.

Amb tot, la desfeta electoral de FN, ara fa gairebé catorze anys, i la consolidació d'AP no basten a explicar la inexistència d'un partit neofeixista espanyol. I és que, en realitat, la desaparició de l'ultradreta política obeí a diversos factors. D'entrada, l'adveniment del sistema democràtic va sorprendre els sectors del "franquisme sociològic" dispersos i aclaparats pel nou marc polític que es dibuixava. Pels franquistes, Joan Carles I representava el successor del "règim del 18 de juliol" i, per tant, no esperaven que fos la institució monàrquica l'element decisiu en la demolició de la trama institucional de la dictadura. El resultat fou que l'extrema dreta es presentà a cada una de les eleccions dividida i desorganitzada. Però, a més dels factors externs, n'hi

havia d'interns. D'una banda, FN, que era la força hegemònica d'aquest espai polític, mai no formulà cap programa polític ni elaborà cap tàctica o cap estratègia definides, tot i haver obtingut un escó a les eleccions generals del 1979; tampoc no tenia cap estructura organitzativa ben vertebrada o eficaç. A sobre, el partit de Pinar no disposà de recursos econòmics abundants per competir amb AP, ni els episodis de violència associats a les sigles de FN beneficiaren gens la seva imatge. A aquest quadre, hem d'afegir-hi manca de suport decidit de la premsa diària teòricament acostada a aquest espectre ideològic, sobretot d'*El Alcázar*, que recomanava indirectament el vot a AP. Tot plegat dugué l'extrema dreta a un atzucac. En aquest context, el fracàs del cop d'estat del 23-F al 1981 —fallida de l'accès al poder del neofeixisme per la via del *putsch*— i la dissolució de FN el 20-N del 1982 foren l'eclipsi definitiu de l'extrema dreta, sumida en la marginalitat fins avui, a desgrat d'intents successius d'ocupar el buit deixat per FN.

El primer fou el de Juntas Espanolas, creades al 1984, que assajaren —amb un afany renovador limitat— de dinamitzar l'ultradreta espanyola. No tingueren quasi gens de projecció i, després d'una lànguida existència, es transformaren, al 1994, en Alternativa Democrática Nacional, reconvertida, al 1995, en Democracia Nacional, partit actualment presidit per Juan Enrique Peligro. La segona temptativa de lideratge polític fou protagonitzada novament al 1986 per Frente Nacional —una FN refundada— que provà de recuperar, endebades, el protagonisme aconseguit per Blas Pinar durant la transició, i que es dissolgué l'any 1994, vista l'evidència del seu fracàs. La presència sistemàtica durant una dècada de dues sigles (JJEE i FN) incapaces d'unificar-se i competint per l'hegemonia al si de l'ultradreta espanyola n'han dificultat encara més la rearticulació. Aquesta situació no ha canviat i uns quants projectes concurrents es disputen encara una eventual recuperació d'aquest segment ideològic: Alianza por la Unidad Nacional —amb Ricardo Sáenz de Ynestrillas com a màxim dirigent— i, en segon terme, DN.

L'atonía i fragmentació política de l'ultradreta espanyola contrasta amb els èxits creixents que aquest espai polític obtingué aleshores en alguns països europeus, alguns d'ells tan significatius com el creixement espectacular del Front National francès del 1984 i la irrupció dels Republikaner en la po-

cia absent

lítica alemanya al 1989. Però els bons resultats d'aquestes i d'alguna formació europea més no ajudaren gens a la recuperació del neofeixisme hispànic. Cal tenir en compte que la majoria de l'extrema dreta d'Europa occidental, abans d'obtenir una representació parlamentària relativament estable, havia fet un llarg aprenentatge polític. L'actuació en un sistema democràtic havia obligat els partits d'aquest signe a confegir discursos, tàctiques i estratègies que sintonitzessin amb amples sectors socials i a adoptar tècniques de màrqueting que fessin electoralment "competitives" les seves opcions. Així, per exemple, Jean-Marie Le Pen no era cap dirigent novell: al 1956 era el diputat més jove de França (escollit entre les llistes *poujadistes*). Aquesta dilatada trajectòria política era l'anvers de la construcció d'una opció política amb "credibilitat" per a una bona part de la població francesa. Ara el missatge lepenista ha connectat amb un electorat interclassista i el FN pot esdevenir el primer partit en vot obrer de França. La imatge de "comunicador" de Le Pen ha estat molt afinada –fins al punt d'emprar tècniques dels "telepredicadors" nord-americans.

En el cas d'Espanya, l'ultradreta va desenvolupar-se al si d'un règim dictatorial durant quaranta anys i la manca de participació en pugnes electorals va fer que el seu discurs no evolucionés respecte al de la guerra civil: l'adveniment de la democràcia, el van considerar la continuació d'aquell conflicte; els estatuts d'autonomia eren germen d'un futur separatisme, i la legalització del PSOE i el PCE, el retorn del Front Popular. L'extrema dreta espanyola, doncs, confegia un discurs des del passat, amb ben poc atractiu per a una societat que volia "guanyar" el futur. A la vegada, els sectors neofeixistes renovadors, que maldaven per difondre consignes d'ultradreta europea (CEDADE o Frente Nacional de la Juventud), no arribaren a influir, massa minoritaris com eren, aquest espai polític, ni pogueren modernitzar-ne el missatge. Així, la llarga durada del franquisme afaiçonà una ultradreta esclerosada i en llastà l'evolució posterior –igual com deu haver passat a Grècia i Portugal, on l'existència de règims dictatorials fins a èpoques recents també es reflecteix en la marginalitat de l'ultradreta.

Un nou escenari, uns nous actors.

L'Espanya de l'imminent post-felipisme és força diferent de l'Espanya de la transició, i l'extrema dreta –com tants sectors polítics–

La grupusculització de l'ultradreta espanyola l'ha convertida en testimonial. L'era del seu "ingressisme" en el sistema democràtic ha arribat.

Blas Piñar i Jean-Marie Le Pen, dos representants dels moviments ultradretans europeus amb diferent acceptació social i electoral: els espanyols han estat fagocitats pel PP, que ara abarca un ventall polític que va del centre a l'extrema dreta. El neofeixisme perfila nous temes ideològics, com el rebuig a l'Europa de Maastricht, i els combina amb els seus trets distintius de sempre.

ha experimentat un procés de transformació encara inacabat, però visible, si més no en quatre aspectes. En primer lloc, hi ha irromput una nova generació neofeixista, ja educada en el marc del sistema democràtic i per a la qual la reivindicació d'un franquisme desconegut i cada cop més llunyà en el temps ja no és un objectiu polític primordial. En segon lloc, els discursos ideològics s'han diversificat i "modernitzat", i ara el catolicisme exaltat i la invocació de la *cruzada* han deixat de ser una bandera política. Alhora, des de mitjan anys 80, l'ultradreta espanyola ha observat amb molta més atenció que abans les claus de l'èxit electoral de formacions afins de tot Europa i s'ha esforçat, de moment sense gaire fortuna, per adaptar-hi els seus eixos ideològics. En tercer lloc, aquesta tendència a "importar" fórmules políticament rendibles en un altre país també ha anat acompanyada d'una major atenció a la difusió i *mise en scène* dels missatges emesos: progressivament, s'hi adverteix una escenografia, unes publicacions i un llenguatge més acurats, amb una preocupació creixent per oferir una imatge de "seriositat" política, susceptible d'atreure amplis sectors de població. Han abandonat les desfilades paramilitars i marquen distàncies amb els *skinheads* violents. Finalment, els reiterats fracassos polítics han posat en evidència que l'ultradreta espanyola, si vol sortir de la marginalitat, ha de superar la seva fragmentació grupuscular i convergir

en una única formació que reuneixi totes les "famílies" i tendències.

Sembla imposar-se, en aquest àmbit polític, la necessitat d'articular un partit que aplegui esforços, seguidors i vots. Així, si la gran lluita interna de l'ultradreta espanyola durant els anys 80 girà essencialment entorn de la renovació del seu discurs polític, la dels anys 90 gira (i possiblement girarà), en bona mesura, entorn de la seva articulació en una única força que li permeti de trencar el seu aïllament per arribar al Parlament: es tracta d'aconseguir una àmplia base social, sense el suport militar que ha encotillat històricament l'ultradreta hispànica. Assistim, doncs, a l'era de "l'ingressisme" en el sistema democràtic d'aquest espectre polític, que mira de superar una llarga etapa d'atomització grupuscular. Nous temes ideològics s'hi perfilen (immigració, ecologisme, rebuig de l'Europa de Maastricht), i uns altres (antiseparatisme, ultracatolicisme) semblen que encara hi tinguin bona acceptació. És difícil, doncs, de fer pronòstics, però, segur que el neofeixisme futur no serà una simple reedició de les multituds de la plaça d'Orient ni dels seus discursos nostàlgics, ni respondrà al clixé de la "partida de la porra". De totes maneres, que no formi part de l'arc parlamentari no vol dir que el seu fantasma no graviti en la vida política espanyola, com ho evidencia aquesta campanya. És, paradoxalment, una presència absent.